

HÉTKÖZNAPI SZINESZTÉZIA

Ferenc Réka Boglárka

Magyar Képzőművészeti Egyetem

festő szak III. évfolyam

témavezető:

Gaál József - egyetemi docens

Chilf Mária - egyetemi tanársegéd

Wechter Ákos - egyetemi tanársegéd

Ha képeim lényegét kellene megfogalmaznom, talán az absztrakció és a realizmus örökös, eldöntetlen játszmájával tudnám szemléletesen leírni. Játék, melyben a fogalmi elvonatkoztatás sakkozik az ésszerűen felépített koncepcióval. Ennek háttérében egy meghatározó gondolat áll, ami kifejezésre akar jutni. Mivel munkáim alapvető kiindulópontja szavakkal nagyon nehezen körülírható érzések együttese, leginkább a költői kifejezőeszközhöz hasonlít az alkotási folyamat. Sűrű, tömör, egyszerre, együttható képi elemek tűnnek föl, egy versben lévő költői képekhez hasonlóan. Gondolok itt például a metaforára, hasonlatra, vagy ami még közelebb áll az én alkotói módszeremhez – a színesztéziára, melyet együtt, egyszerre érzékelésnek is fordítanak, de magyarul összeérzésként is említik. Eredetileg két vagy több érzék együttes hatását jelenti, spontán és befolyásolhatatlan asszociáció alapján, melyeket konkrét képek (szavak) idéznek elő. Ez esetben viszont nem a szöveg, hanem a kép idéz fel fogalmakat vagy további érzeteket. Érdekes számomra, hogy az együttérzés szónak többletjelentése is van – munkáimban is törekszem a különböző tárgyak mögött is az emberi tartalmak keresésére, vagy az emberi jellemzők jelenlétére.

Maga a kép festészeti kiindulási pontja, inspirációja egyrészt a környezetemben megjelenő tárgyi elemek beemelése, melyek ugyanakkor önmagukban is újabb és újabb képek és érzések előhívói. Másrészt a képen lévő absztrakt gesztusokkal való szabad játék során kialakuló konkrétabb felületek, terek, tárgyak világa a jellemző alap. A közös azonban mindig egy meghatározhatatlan, csak a festészet anyagával kifejezhető összetett érzés, melyben hangsúlyos szerep jut a színeknek, éles vagy határozatlan körvonalaknak, elmosott foltoknak. Az érzékek felkeltésében elsődleges szerepet kap a változatos, folyamatosan frissülő festésmód, miközben fontosnak tartom a kép egységének folytonos fenntartását. A tárgyak, melyeket szabadon rendezek a képen, egyfajta montázsélményt is adnak, ugyanakkor ezek éles elkülönítésére nem törekszem, sokkal fontosabb, hogy azáltal, hogy egy egységes térbe rendezem őket, természetesebb legyen vele a kapcsolatunk, a szürrealitás helyett realitásuk hangsúlyozódjon ki.

Festményeim középpontjában nagyrészt élettelen dolgok állnak. Ez nem annyira tudatos elfordulás a figurális festészettől, mint inkább az általunk használt és teremtett környezet összetettségének és sokrétű jelentésének kihasználása. A tárgyak, melyek – főleg korábbi munkáimon – rendszeresen visszatértek, a közvetlen környezetemben használt vagy látott műtermi kellékek voltak. Festőasztalon létrejött spontán csendéletek elemei: ecsetek, flakonok, gyümölcsök, zacskók, stb. vagy használati tárgyak (ruhadarabok, szék, asztal, létra,...) mind hasonló célt szolgáltak – szabadon játszhattam a kompozíció alakításával, míg végül előjött az a személyes tapasztalat, pillanatnyi érzés, amit kerestem, ha úgy tetszik belevetítettem valamilyen jelentést. Második éven ezektől a tárgyaktól elszakadva sokkal inkább lírai fogalmazással próbáltam megoldani az összetett élmény megragadását. Nagy felületekkel kezdtem foglalkozni, melyeken minimális konkrétum jelent meg – már figurális elemek is. Folyamatosan foglalkoztatott – és foglalkoztat – az üresség, vagy a lényegtelen megjelenítése egy képen, talán ebből is adódnak a leghétköznapibb, legérdektelenebb és a már rengetegszer megfestett tárgyak, melyek maguk is lehetnek az üresség - jelentésbeli kiüresedés és (nem csak fizikai) elhasználtság példái. Itt vált fontossá a banális tárgyak festése, banális témák felfedezése. Attól, hogy a tárgyak önmaguk mélyebb szimbolikus jelentésétől megszabadulnak, újabb értelmezéseknek, vagy csupán érzéseknek engednek utat.

Legújabb munkáimon azok a tárgyak kerülnek egy térbe, melyekben élő kapcsolatot tapasztalok a külvilággal és egyfajta aktualitást érzek, továbbá csomópontszerűen valami engem nagyon meghatározót vagy általánosan jellemzőt fedezek fel bennük. Ha úgy tetszik, játékba hozom őket az ebből eredő montázsszerű komponálással, mely nem a szürrealizmushoz közelít, hanem olyan felfogáshoz, ahogyan feLugossy László vagy Bukta Imre kezeli installációit, képeit. Kiválasztott tárgyainak anyagszerűsége, ready-made jellege az összhatásban összeáll egy egységes, abszurd képpé, kifejezve egy meghatározó élményt. Ez az élményszerűség és a folytonos változás – változtatás, újrafestés, lekaparás – az, ami a talán leginkább jellemmez. Ha installációt készítenék, akkor is ilyen képi gondolkodás irányából közelítenék – nem konkrét koncepcióval. A megfoghatatlan, szavakkal kifejezhetetlen összhatások érdekelnek – melyek csak egy festményen valósulhatnak meg, így a síkszerűséget fontosnak tartom egy képen, a teret nem akarom illuzórikusan ábrázolni. A festmény valósága és a tapasztalható valóság kapcsolata foglalkoztat – a kettő közelítése egymáshoz – ha úgy tetszik a teljes természetesség elérése a kép készülésében.

Egyik állandó problémám, hogy mitől lesz mindez mai, vagy aktuális, amit én csinállok. Úgy gondolom mindenben, ami ma történik, van aktualitás. Mégis, az igazán maradandó az olyan fogalmazás, ahol az aktualitás szinkronban van az állandóan jellemzővel. Hiszen a kettő valamilyen szinten azonos.

Peter Fischli és David Weiss munkáit nagyon szeretem, a mostani, Mélycsarnokban nyílt kiállításuk megnyitóján Sturcz János érdekesen elemezte szedett-vedett tárgyaik filozófiáját, azt a szelíd szemléletet, ahogyan ők alkottak. Pusztán tárgyakkal és a tőlük független komponáló erővel, a gravitáció okozta egyensúlyhelyzetekkel szinte bármit képesek kifejezni. Szimpatikus nekem az a távolságtartás és egyszerűség, ahogyan kiiktatják a műtárgy pátoszát, miközben nem mellőzik a költészetet és a humort a kompozícióikból. Saját munkáimon is nagy szerepet tulajdonítok a pillanatnyiságnak és a spontaneitásnak, ez főleg a gesztusok terepén valósulhat meg, de a gondolati frissességet és szabadságot is fontosnak tartom. Nálam azonban a gravitáció megszűnik – az általam teremtett terek nem valóság, a tárgyak egy súlytalan, árnyékok és tömegek nélküli térbe kerülnek, mentesülve a kép által teremtett illúzió fontosságától. Ily módon közelebb állnak hozzám Henri Michaux vagy Robert Motherwell képei, melyek alapvető jellemzői a spontán, absztrakt foltok.

Ez a helyzet az itt bemutatott képpemmel is, ahol szintén a műtermemben már többször megfestett hétköznapi tárgyaimból rendeztem be egy saját teret önkényesen elhagyva részleteket, megkockáztatva ezzel, hogy a kép érthetlenné is válhat. Mégis, talán jobban foglalkoztatott az, hogy az általam tapasztalt élmény, a tárgyaimból alkotott új kompozíció hogyan hat másokra és milyen egyéb értelmezéseket rejthet magában. Alkalmam volt bemutatni ezt a képet az osztályom előtt egy műhelybeszélgetésen és érdekes volt, ahogyan teljesen eltérő érzéseket váltott ki emberekből egy hétköznapi tárgy-montázs. Hozzá kell tenni, hogy mikor a kép vázlatát készítettem, világosan megjelent előttem a különféle tárgyak együtteséből kibontakozó figura, ahogyan a műteremben talált gipszfejet gondolatban a székre helyeztem, alá egy pulóver-szerű formát, majd a szék elé egy almát és egy sokszög alakú táblát, rajta egy matricával. Érdekesnek találtam, ahogyan spontán módon megjelent egy újabb értelmezés. Ezt próbáltam most megfordítva – nem a gesztusok spontaneitását

tárgyszerűsíteni, hanem a felfedezett véletlenszerű tartalmat spontán festésmóddal rögzíteni, megőrizni nagy méretben is a vázlat frissességét.

A képem különböző értelmezési lehetőségei egészen nagy szélsőségek között mozogtak, főleg a figura irányából indultak ki a megkérdezettek – volt, aki egy emberfejű madarat látott bele, de olyan is volt, akinek egy dobozba zárt kannibál-szerű alakot idézett fel, aki mindent, amit elé raknak, felfal. Eszembe jutott ennek kapcsán a Rorschach-féle teszt, mely során a vizsgált személyeknek különböző formájú szimmetrikus foltok képét mutatják, akik elmondják, mit látnak a foltokban. Ez egy érdekes pszichológiai folt-értelmező eljárás, mely során feltérképezhető egy-egy személyiség struktúrája.

Ebben az esetben azonban az érdekel, ahogyan egy ilyen teszt elvégzése során az emberekben automatikusan felmerül, hogy „rossz” válaszokat adnak, ami lehetetlen, mégis frusztrációt kelt. Ugyanígy egy képpel szembesülve is felmerülhet az aggodalom – vajon az értelmezés, amit magunknak megfejtünk, mennyiben egyezik az eredeti elképzeléssel, kódoltuk-e az üzenetet – már ha volt ilyen - vagy teljesen félreértettük és értelmezésünk valamilyen pszichológiai jelentéssel bír személyiségünkre nézve.

A festés során törekedtem a nagyon konkrét, didaktikus üzenet vagy mondanivaló elkerülésére, fontosabb volt az engem foglalkoztató bizonytalan – súlytalan állapot, ezzel a szétcsúszott, nehezen értelmezhető kompozícióval kifejezve. Ugyanakkor benne van egy színben és formailag megjelenő játék, mely saját magam tesztelése is egyben – hányféle értelemmel tudom megtölteni ezt a minimális jelkészletből felépülő képet. Önmagam letesztelése, egy kép alapgondolatának állandó vizsgálata, felülbírálása kihat minden munkámra, s legtöbbször azok átfestésében jelenik meg. Így létrejön vagy egy teljesen új, egységes képfelület, vagy a korábbi rétegek – jelentésrétegek – előtűnnek az átfestés során, létrehozva így egyfajta transzparenciát a képen belül.

Ez a transzparencia, mely a jelentésrétegeket is jelenti, szabad festői kísérletezést is lehetővé tesz. Egyfajta szabadságot keresek mindig, egy-egy élményhez a hozzá leginkább illő megfogalmazást akarom rendelni, nem zárok ki semmilyen témát vagy stílust. Ennek ellenére a képeimen megjelenő tárgyak viszonylag zárt rendszert képeznek, nem mutatnak extrém változatosságot. Mégis úgy vélem, minél inkább szűkítek egy témát, minél pontosabban akarok meghatározni egy érzést, annál inkább képtelen vagyok uralni a tárgy-együttes keltette érzéseket, a másokban előhívott benyomásokat és értelmezéseik széles körét. Személyes megfogalmazást keresek, felszabadulva egy téma vagy koncepció kényszeres követése alól.